

Substitution Strategies for Cultural Phenomena based on the Newmark Model (Arabic Translation of the novel "Safar" by Mahmoud Dowlatabadi as Case Study)

Nikoo Nikrah

Master in Arabic Translation, Imam Khomeini
International University, Qazvin, Iran

Alireza Nazari*

Associate Professor, Department of Arabic
Language and Literature, Imam Khomeini
International University, Qazvin, Iran

Ali Asghar Shahbazi

Assistant Professor, Department of Arabic
Language and Literature, Imam Khomeini
International University, Qazvin, Iran

Abstract

Translation is the process of transferring linguistic data in many literary texts, especially fictional works, due to the existence of various specific cultural elements of the source culture, it acts as a bridge for cultural interactions and their ability to select the correct or more correct equivalent in the target text can be considered as a factor

* Corresponding Author: a.nazari@hum.ikiu.ac.ir

How to Cite: Nikrah, N., Nazari, A., Shahbazi, A. A. (2024). Substitution Strategies for Cultural Phenomena based on the Newmark Model (Arabic Translation of the novel "Safar" by Mahmoud Dowlatabadi as Case Study). *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 14 (30), 291-326. doi: 10.22054/RCTALL.2024.77515.1713

in assessing the success or failure of the translator. Newmark, more than other theorists, was aware of the importance of this issue and, in addition to categorizing concepts, provided solutions for replacing cultural elements. The novel "Safar" by Mahmoud Dowlatabadi, with its internal content and narrative movement within the framework of traditional Iranian culture, encompasses all the cultural elements that Newmark considers, and the translator of this work into Arabic has faced multiple challenges in this regard. This article, using a descriptive-analytical method and relying on Newmark's theory, attempts to analyze and criticize the translator's selection of cultural elements and to evaluate and even perform a stylistic analysis of the translator's performance in using Newmark's solutions. The results show that the most frequent cultural elements were related to material culture and proverbs, and the translator used a combination of more strategies than other methods in translating cultural elements. It can be said that the reason for the translator's frequent use of this method is the large number of some cultural concepts, including material culture and proverbs, and also to eliminate ambiguity and provide explanations in footnotes for better familiarity of Arabic-speaking audiences.

Keywords: Arabic Translation, Cultural Elements, The novel "Safar", Mahmoud Dowlatabadi, Salim Hamdan.

Introduction

Translation is generally defined as the transferring of data and information from one natural language to another natural language; But in fact, it is a bridge of communication between two cultures that is created with the tool of language; Therefore, the act of translation,

both as a product and as a process, has always been the focus of theorists in various fields of linguistics and other sciences related to linguistics, and each of them from their own perspective and the goals for translation considers and analyzes it. But the experience of the last few decades in the field of translation studies, which is being studied, taught and criticized by the world's leading theoreticians, who are currently in the universities and scientific institutions of the world, shows that with the development of views and theories Many, especially considering the introduction of translation in the topics of artificial intelligence or vice versa, maybe translation will become a machine thing that can save humans from its labors. However, when we face translation as a bridge to transfer culture and its numerous and diverse elements, we believe translation as a challenging matter more than ever.

Among the numerous theorists of the 20th century who have presented theories about translation, its types and solutions, we must give a special place to "Peter Newmark" who delicately explained the importance of cultural elements in the matter of translation and the challenges and The attractiveness of choosing equivalents of these often unique elements in the target culture showed special attention and in addition to categorizing these elements, it offers several solutions to the translators in facing these challenging elements; He divided cultural categories into five categories and presented seventeen solutions in the field of translating cultural elements, which briefly include: transference method, naturalization, cultural equivalent, functional equivalent, descriptive equivalent, synonymy, through translation, compensation, reduction and expansion, couplet, etc. (Newmark, 1382: 103-117) Also, Newmark believes that the

most important issue to be investigated in translation criticism is the quality or the amount of semantic defects of the translation. In addition, the translation should be examined as an independent writing from the original text, and in the next step, it should be addressed to what extent the translator has preserved the personal style of the original text. (Newmark, 1382: 245) Therefore, his theory is a translation training class before being a theory. In such a way that it can be inferred that the translator must master the cultural background of two languages before getting to know and master the source and destination languages. These cultural differences are more prominent in fiction, especially in Persian and Arabic literature, which deals with traditional topics and rural and somewhat ancient society.

Among the Persian novels, the novel "Safar" by Mahmoud Dowlatabadi is one of such texts, whose translation into any language is challenging and troublesome for the translator. This challenge will not come from its various cultural elements. Therefore, in this article, an attempt will be made to criticize and analyze the equivalent choices of the translator of this work in the Arabic translation with descriptive-analytical method, and through this analysis, the following questions will be answered, which are the most frequent cultural elements. Which are in this work? According to Newmark's theory, which strategies did the translator use more than others in transferring cultural elements? And what is the reason for this type of exploitation? According to the mentioned questions, in order to reach the answer, we will first categorize the cultural categories of the novel and then we will criticize and analyze the performance of the translator while fully examining the equivalent of these elements by citing evidence and examples.

Literature Review

Although the Arabic translation of the novel "Safar" has never been the subject of an article about translation from Newmark's point of view, this approach has been examined on various works in two languages, including the following:

The article "Exploration of the Arabic translation of the cultural components of the novel *The Buyer of Love* based on Newmark's theory" by Salimi et al. (1400) in the *Quarterly Journal of Translation Research in Arabic Language and Literature* is the title of another study whose results show that the dominant method in the translation of the cultural component of ecology, the translator is "transferring the word and localizing it" and in addition to using the cultural equivalent method and literal translation, he has also used the transfer method.

The article "Arabic translation of the cultural categories of the Persian story *Shakar* is by Mohammad Ali Jamalzadeh based on Newmark's approach" by Rahimi Khoygani (2016) in the *Quarterly Journal of Translation Research in Arabic Language and Literature* is a research title that shows some of its results. It means that the translator has provided a culturally equivalent solution and an audience-oriented translation.

Rabiei et al. (2018), in a research entitled "Equivalence of Iranian folklore categories: a case study of the Arabic translation of *Nun* and *Al Qalam* by Jalal Al Ahmad", while enumerating the strategies of translating cultural elements from Newmark's point of view, most of the methods The use of a translator is considered a cultural equivalent and a descriptive equivalent.

Gerji et al. (2019) in a research titled "Criticism of the translation of the cultural elements of the book "Tezkri" based on similes and allusions", by applying the Newmark model, believe that the translator has succeeded by using the functional equivalent method. .

The article "Challenges of translatability of cultural elements in Najib Mahfouz's Al-Lass and Al-Kalab novels: a comparison of two translations based on Newmark's theoretical framework" written by Roshanfekar et al. Some of the novels of Al-Las and Al-Kalab have been discussed; the results indicate that the fusion method is one of the most successful methods for translating elements of Arabic culture into Persian.

Esmaili and Shahbazi (1402) in a research entitled "Reviewing the Arabic translation of the cultural elements of the school principal's story based on Newmark's theory" believe that functional equivalents and the explanation of the concept of cultural elements in translation are the dominant and frequent approach of the translator, and the translator tries to use the text Make the story closer to the target language.

Research Methodology

The method of data collection in this library research and the data processing method will be descriptive-analytical in such a way that with the method of total induction, all the cultural elements in the novel will be extracted and quantified according to Newmark's classification, and all The data categorized based on all Newmark's strategies in the translation of cultural elements are examined, analyzed, and frequency based on the strategies so that the research result fully covers both aspects of this theory. Then, based on the importance and frequency of each category of elements and solutions, examples of the analysis of the translator's method in translating

cultural elements will be mentioned as examples. The result of the research will be based on the calculation of all elements.

Conclusion

In this research, while categorizing cultural categories, the methods used by translators in translating travel novels were investigated.

- Out of the total of 83 cultural elements extracted from the novel "Safar", 38 items are related to material culture, 2 items are related to social culture, 4 items are related to customs, 3 items are related to gestures and habits, 3 items are related to currency units. 19 cases are related to proverbs, 11 cases are related to colloquial terms and 3 cases are related to titles.

- The translator of the novel "Safar" in the translation of cultural elements, 42 times by the couplet method, 10 times by the cultural equivalent method, 7 times by the literal method, 5 times by the functional equivalent method, 5 times by the transference method, 5 times by the descriptive equivalent method, In 4 cases of incorrect equivalence, he used the synonymy method 2 times, the through translation method 2 times and the modulation method 1 time. Also, the results show that the translator of the novel "Safar" used the couplet method more than other methods and by 1/50%. Also, 0/12% of the cultural equivalent method is more than other methods, and 4/8% literal 0/6% functional equivalent, 0/6% transfer, 0/6% descriptive equivalent, 8/4% incorrect equivalence, 4/2% synonym, 4/2% through translation. Has used vector and 2/1% modulation. Cases such as synonyms, through translation, and modulation show the least amount of use of these methods by the translator in translation.

- The extensive use of the synthesis method in the translation of the novel "Safar" shows that the translator tried to provide an understandable translation by applying this method, as well as a basis for the Arab-speaking audience to become more familiar with Iranian culture and better understand the meaning. Provide the author. Also, due to the fact that items such as proverbs and names of cities and cultural materials and products, respectively, have the largest number among the extracted samples, and this has caused the translator to use the integrated approach more.

معادل‌گزینی مقوله‌های فرهنگی بر پایه رویکرد نیومارک (مورد پژوهش: ترجمه عربی رمان «سفر» دولت‌آبادی)

کارشناسی ارشد مترجمی زبان عربی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین،
ایران

نیکو نیک‌راه

دانشیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین،
ایران

علیرضا نظری *

استادیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین،
ایران

علی اصغر شهبازی

چکیده

ترجمه به عنوان فرآیند انتقال داده‌های زبانی در بسیاری از متون ادبی به ویژه آثار داستانی به عنوان پل تعاملات فرهنگی عمل می‌کند. از این رو، تسلط مترجم بر عناصر فرهنگی موجود در متن مبدأ و توانمندی وی در گزینش معادل صحیح یا صحیح‌تر در متن مقصد می‌تواند به عنوان مقوله‌ای در سنجش توفیق یا عدم توفیق مترجم محسوب شود. پتر نیومارک بیش و پیش از دیگر نظریه‌پردازان متوجه اهمیت این مقوله بود و علاوه بر دسته‌بندی مقولات به ارائه راهکارهایی در معادل‌گزینی عناصر فرهنگی پرداخت. رمان «سفر» اثر محمود دولت‌آبادی با توجه به درون‌مایه آن و حرکت داستانی آن در بستر فرهنگ سنتی ایران، برخوردار از کلیه عناصر فرهنگی مدنظر نیومارک است و مترجم این اثر به زبان عربی با چالش‌های متعددی در این امر مواجه شده است. مقاله حاضر با روش توصیفی-تحلیلی و با اتکا به نظریه نیومارک، تمام عناصر فرهنگی موجود در رمان را با استقراء تام، استخراج و ضمن واکاوی راهکارهای مترجم در مواجهه با این عناصر فرهنگی به تحلیل و نقد چگونگی گزینش‌های مترجم پردازد و از این رهگذر به ارزیابی و حتی سبک‌شناسی عملکرد مترجم در بهره‌گیری از راهکارهای نیومارک پردازد. نتایج حاصل نشان می‌دهد که پربسامدترین عناصر فرهنگی، مربوط به فرهنگ مادی و ضرب‌المثل‌ها بوده است و نیز مترجم در ترجمه عناصر فرهنگی از راهکار تلفیقی بیشتر از سایر روش‌ها بهره برده است و می‌توان گفت علت استفاده زیاد مترجم از این روش، تعداد زیاد برخی مقولات فرهنگی از جمله فرهنگ مادی و ضرب‌المثل‌ها و نیز جهت رفع ابهام و توضیح در پاورقی برای آشنایی بیشتر مخاطبان عرب زبان بوده است.

کلیدواژه‌ها: ترجمه عربی، عناصر فرهنگی، رمان سفر، محمود دولت‌آبادی، سلیم حمدان.

۱. مقدمه

ترجمه گرچه در تعاریف کلی آن، انتقال داده‌ها و اطلاعاتی از یک زبان طبیعی به زبان طبیعی دیگر قلمداد می‌شود، اما در واقع پلی ارتباطی میان دو فرهنگ است که با ابزار زبان ایجاد می‌شود؛ از این رو، عمل ترجمه چه به عنوان یک محصول و چه به عنوان یک فرآیند همواره مورد توجه نظریه‌پردازان در حوزه‌های مختلف زبان‌شناسی و دیگر علوم مرتبط با زبان‌شناسی بوده است و هر کدام از زاویه دید خود و اهدافی که برای ترجمه در نظر می‌گیرد آن را تحلیل می‌کند.

تجربه چند دهه اخیر در حوزه مطالعات ترجمه که از سوی نظریه‌پردازان برجسته جهان که هم‌اکنون در دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی دنیا مورد توجه، تدریس و نقد قرار می‌گیرد، نشان می‌دهد با توسعه دیدگاه‌ها و نظریات متعدد به ویژه با توجه به ورود ترجمه در مباحث هوش مصنوعی یا برعکس شاید ترجمه هم به امری ماشینی تبدیل شود که بتوان انسان را از زحمات آن رهانید. با این حال، وقتی با ترجمه به عنوان پل انتقال فرهنگ و عناصر متعدد و متنوع آن روبه‌رو می‌شویم بیش از پیش به ترجمه به عنوان امری چالش‌برانگیز معتقد می‌شویم.

در میان نظریه‌پردازان متعدد سده بیستم که به ارائه نظریه در باب ترجمه، انواع آن و راهکارهای آن پرداخته‌اند باید برای پیتر نیومارک^۱ جایگاه ویژه قائل شویم که به ظرافت نسبت به اهمیت عناصر فرهنگی در امر ترجمه و چالش‌ها و جذابیت‌های معادل‌گزینی این عناصر غالباً بی‌همانند در فرهنگ مقصد توجه ویژه نشان داد و علاوه بر دسته‌بندی این عناصر، راهکارهای متعددی را به مترجمان در مواجهه با این عناصر چالش‌برانگیز پیشنهاد می‌دهد.

نیومارک مقولات فرهنگی را به ۵ دسته تقسیم کرده و ۱۷ راهکار در زمینه ترجمه عناصر فرهنگی ارائه داده است که به طور خلاصه عبارتند از: روش انتقال، بومی کردن، معادل فرهنگی، معادل کارکردی، معادل توصیفی، ترادف، گرت‌برداری، جبران، کاهش و بسط، فرآیندهای تلفیقی و... (نیومارک، ۱۳۸۲: ۱۰۳-۱۱۷).

1. Newmark, P.

همچنین نیومارک بر این باور است که در نقد ترجمه مهم‌ترین مسأله‌ای که باید مورد بررسی قرار گیرد، کیفیت یا میزان نقص معنایی ترجمه است. علاوه بر این، باید ترجمه را به عنوان یک نوشتار مستقل از متن اصلی بررسی کرد و در مرحله بعد باید به این موضوع پرداخت که مترجم به چه میزان سبک شخصی متن اصلی را حفظ کرده است (نیومارک، ۱۳۸۲: ۲۴۵)؛ از این رو، نظریه وی قبل از اینکه یک نظریه باشد، یک کلاس آموزش ترجمه است؛ به گونه‌ای که می‌توان از آن استنباط کرد که مترجم پیش از آشنایی و تسلط بر زبان مبدأ و مقصد باید بر بستر فرهنگی دو زبان تسلط داشته باشد. این تمایزات فرهنگی در ادبیات داستانی به ویژه ادبیات فارسی و عربی که به مباحث سنتی و جامعه روستایی و تا حدودی کهن پردازد، بیش از پیش خودنمایی می‌کند.

در بین رمان‌های فارسی، رمان «سفر» اثر محمود دولت‌آبادی از جمله چنین متونی است که ترجمه آن به هر زبانی برای مترجم چالش‌برانگیز و دردسرساز است. این چالش جز از سوی عناصر فرهنگی گوناگون آن نخواهد بود. از این رو، در این مقاله تلاش خواهد شد با روش توصیفی-تحلیلی، به نقد و تحلیل معادل‌گزینی‌های مترجم این اثر در ترجمه عربی پرداخته شود و از رهگذر این تحلیل به سؤالات زیر پاسخ داده شود:

- کدام یک از عناصر فرهنگی در رمان بیشترین بسامد را دارند؟
- کدام راهکارهای نیومارک، توسط مترجم در برگردان این عناصر مورد اتکا بوده‌اند؟ شیوه گردآوری داده‌ها در این پژوهش کتابخانه‌ای و روش پردازش داده‌ها، توصیفی
- تحلیلی خواهد بود به این صورت که با روش استقراء تام، تمام عناصر فرهنگی موجود در رمان طبق دسته‌بندی نیومارک استخراج و بسامدگیری می‌شود و تمام داده‌های دسته‌بندی شده بر اساس تمام راهکارهای نیومارک در ترجمه عناصر فرهنگی مورد بررسی، تحلیل و بسامدگیری بر اساس راهکارها قرار می‌گیرد تا نتیجه پژوهش هر دو جنبه این نظریه را به طور کامل تحت پوشش قرار دهد. سپس بر اساس اهمیت و بسامد هر دسته عناصر و راهکارها به بیان نمونه‌هایی از تحلیل روش مترجم در برگردان عناصر فرهنگی به عنوان شاهد مثال اشاره خواهد شد. نتیجه پژوهش بر اساس محاسبه کل عناصر خواهد بود.

۲. پیشینه پژوهش

گرچه ترجمه عربی رمان «سفر» هیچگاه ماده پژوهشی مقاله‌ای در باب ترجمه از منظر نیومارک نبود، اما این رویکرد بر آثار مختلفی در دو زبان مورد بررسی قرار گرفته است که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره شده است.

سلیمی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله «کاوشی در ترجمه عربی مؤلفه‌های فرهنگی رمان خریدار عشق بر اساس نظریه نیومارک» نشان می‌دهند که روش غالب مترجم در ترجمه مؤلفه فرهنگی بوم‌شناسی «انتقال واژه و بومی کردن آن» است و علاوه بر بهره‌گیری از روش معادل فرهنگی و ترجمه تحت‌اللفظی از روش انتقال نیز بهره برده است.

رحیمی خویگانی (۱۳۹۶) در مقاله «ترجمه عربی مقوله‌های فرهنگی داستان فارسی شکر است از محمدعلی جمال‌زاده بر اساس رویکرد نیومارک» نشان می‌دهد که مترجم از راهکار معادل فرهنگی بهره برده و یک ترجمه مخاطب‌محور ارائه داده است.

ربیعی و همکاران (۱۳۹۸) در جستاری با عنوان «معادل‌یابی مقوله‌های فولکلور ایرانی: بررسی موردی ترجمه عربی نون و القلم جلال آل احمد»، ضمن برشمردن راهکارهای ترجمه عناصر فرهنگی از دیدگاه نیومارک، بیشترین روش‌های مورد استفاده مترجم را معادل فرهنگی و معادل توصیفی می‌دانند.

گرچی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «نقد ترجمه عناصر فرهنگی کتاب «تذکری» با تکیه بر مثل‌ها و کنایه‌ها» با به کارگیری الگوی نیومارک، معتقدند که مترجم با استفاده از شیوه معادل کارکردی موفق عمل کرده است.

نوشته روشنفکر و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله «چالش‌های ترجمه‌پذیری عناصر فرهنگی در رمان *الّصّ و الكلاب* نجیب محفوظ: مقایسه دو ترجمه با تکیه بر چهارچوب نظری نیومارک» به بیان مقوله‌های فرهنگی ترجمه با بیان مثال‌هایی از رمان *الّصّ و الكلاب* پرداخته‌اند و نتایج حاکی از آن است که روش تلفیقی یکی از موفق‌ترین روش‌ها برای ترجمه عناصر فرهنگ عربی به فارسی است.

اسماعیلی و شهبازی (۱۴۰۲) در جستاری با عنوان «بررسی ترجمه عربی عناصر فرهنگی داستان *مدیر مدرسه* با تکیه بر نظریه نیومارک» معتقدند که معادل‌های کارکردی و شرح

مفهوم عناصر فرهنگی در ترجمه، رویکرد غالب و پربسامد مترجم است و مترجم سعی کرده متن داستان را به زبان مقصد نزدیک‌تر سازد.

۳. مبانی نظری پژوهش

نیومارک ترجمه را فن و حرفه‌ای می‌داند که طی آن سعی می‌شود یک پیام نوشتاری در زبانی را با همان پیام در زبان دیگر جایگزین بکنند (لطفی پور ساعدی، ۱۳۷۱: ۶۶). مدل پیشنهادی نیومارک برای ترجمه، تکیه زیادی بر ترجمه عناصر فرهنگی در متن دارد. وی درباره پدیده فرهنگ می‌نویسد: «فرهنگ را به روش زندگی و جلوه‌های خاص زندگی بشر به عنوان وسیله‌ای برای بیان می‌دانم و بین زبان فرهنگ و زبان جهانی تمیز قائل می‌شوم. کلماتی همچون: «مردن»، «زندگی کردن»، «ستاره» و بیشتر کالاهای همچون «آینه» و «میز» و... واژه‌هایی جهانی هستند که در ترجمه آن‌ها چالشی وجود ندارد، اما کلماتی همچون «بادهای موسمی هند»، «کلبه تابستانه روسیه» و مانند آن، کلماتی هستند که وارد حیطه فرهنگ شده‌اند و اگر بین دو فرهنگ زبان مبدأ و مقصد مناسبت وجود نداشته باشد، مترجم در مواجهه با آن دچار چالشی بزرگ می‌شود» (نیومارک، ۲۰۰۶: ۱۴۹).

۳-۱. دسته‌بندی مقولات فرهنگی از دیدگاه نیومارک

نیومارک عناصر فرهنگی را در پنج گروه کلی دسته‌بندی کرده است:

- بوم‌شناسی: شامل گیاهان، جانوران، آثار باستانی، دشت‌ها، کوه‌ها، جلگه‌ها، کویرها، مراتع، جنگل‌ها، انواع بادها و سایر مسائل مرتبط با محیط‌زیست و طبیعت یک سرزمین است.
- فرهنگ مادی (مصنوعات): شامل: مواد غذایی، پوشاک، مسکن و شهرها، وسایل نقلیه و سایر مصنوعات است که فرهنگ یک سرزمین را نشان می‌دهد.
- الف- مواد غذایی؛ مانند: کباب کوبیده، میرزا قاسمی، قورمه سبزی و...
- ب- پوشاک؛ مانند: چارقد، تمبان، لچک و...
- ج- مسکن و شهرها؛ مانند: خانه کاهگلی، شبستان و...
- د- وسایل نقلیه؛ مانند: درشکه، ماشین دودی و...
- فرهنگ اجتماعی، کار و فراغت: شغل و کار، طبقه اجتماعی، فعالیت‌های تفریحی، موسیقایی و بازی‌های ملی و سنتی هر ملت؛ مانند: بازی چوگان یا هفت سنگ و...

– نهادها، آداب و رسوم، فعالیت‌ها، جریان‌ها، مفاهیم:

الف- سیاسی، اجتماعی، حقوقی، نام پارلمان/ مجلس شورای ملی / کاخ سفید/ مجلس سنا/ مجلس نمایندگان/ هیأت منصفه و...

ب- مذهبی: کلیساها/ مساجد/ واژه‌های مذهبی (نوحه، روضه‌خوانی، سینه‌زنی و...)

ج- هنری: ارکسترها/ موزه‌ها/ انواع موسیقی و...

– اشاره‌ها و حرکات حین سخن گفتن و عادات: این مورد شامل «حرکت گفتاری» یا «زبان بدن» هم می‌شود؛ چنان که نیومارک معتقد است: «برخی از مردم در مرگ افراد لبخند کوتاهی می‌زنند، یا به نشان از یادبود و تقدیر صمیمانه از کسی کف می‌زنند، یا برای اعلام رضایت سرشان را تکان می‌دهند، یا برای مخالفت سرشان را بالا می‌برند، در احوال‌پرسی یا برای تمجید دستشان را می‌بوسند و برای اعلام موافقت و استقبال، شستشان را بالا می‌برند و همه این موارد در برخی فرهنگ‌ها صورت می‌گیرد، اما در برخی دیگر از این قبیل موارد وجود ندارد» (ر. ک؛ نیومارک، ۱۳۸۲: ۱۳۳).

۳-۱-۱. راهکارهای ترجمه عناصر فرهنگی از دیدگاه نیومارک

جدول ۱: الگوی ترجمه عناصر فرهنگی از نگاه نیومارک

مرحله‌ای از ترجمه است که به معنی آوردن کلمه‌ای از زبان مبدأ به متن زبان مقصد است.	انتقال (وام‌گیری)
راهکار بومی‌سازی سطحی بالاتر از انتقال (وام‌گیری) است و از آن فراتر می‌رود و واژه زبان مبدأ را ابتدا با تلفظ طبیعی و سپس با ریخت طبیعی (شکل واژه‌ها) مطابقت می‌دهد.	بومی‌سازی
زمانی که یک واژه فرهنگی از زبان مبدأ به واژه‌ای فرهنگی از زبان مقصد ترجمه می‌شود.	معادل فرهنگی
این فرآیند رایج که برای واژه‌های فرهنگی به‌کار می‌رود مستلزم به‌کار بردن یک واژه مستقل از فرهنگ است که گاهی با یک واژه جدید خاص همراه می‌شود. از این رو، این فرآیند، واژه زبان مبدأ را خنثی یا عام می‌سازد.	معادل کارکردی
در ترجمه گاهی باید توصیف را بر کارکرد ترجیح داد.	معادل توصیفی
فرآیندی از ترجمه که شامل تغییر شکل دستور زبان مبدأ به زبان مقصد است.	تغییرات یا جایگزینی‌ها

نیومارک بر این باور است که واژه مترادف در معنای یک معادل نزدیک در زبان مقصد برای واژه‌ای از متن زبان مبدأ است. استفاده از مترادف صرفاً در جایی درست است که ترجمه تحت‌اللفظی امکان‌پذیر نباشد یا واژه مورد نظر آنقدر اهمیت نداشته باشد که محتوای آن تحلیل شود.	ترادف
از لحاظ نظری مترجم نباید ابداع‌گر یک ترجمه قرضی شود و صرفاً نقش گرت‌بردار را ایفا کند. بارزترین نمونه این نوع ترجمه گرت‌برداری از اسامی سازمان‌های بین‌المللی است که شامل واژه‌های جهان شمولی است.	گرت‌برداری
تغییر در نقطه نظر، دیدگاه و غالباً تغییر در مقوله ذهنی.	دگرگون‌سازی
معمولاً باید برای هر واژه سازمانی از ترجمه رسمی یا ترجمه‌ای که مقبولیت عامه دارد، استفاده کرد. اگر مناسب باشد، می‌توان آن را شرح داد و در شرح آن مترجم می‌تواند به طور غیرمستقیم، عدم موافقت خود را با ترجمه رسمی که از آن صورت گرفته است، نشان دهد.	ترجمه مقبول
این فرآیند یک ترجمه موقت است که معمولاً از یک واژه سازمانی جدید صورت می‌گیرد و باید آن را داخل گیومه قرار داد تا در فرصت‌های بعدی عوض شود. این فرآیند از طریق ترجمه تحت‌اللفظی انجام‌پذیر است.	ترجمه موقت
این فرآیند هنگامی صورت می‌گیرد که نارسایی معنایی یا نقص در جلوه‌های آوایی و استعاره‌ها و تأثیر کاربردی بخشی از جمله در قسمتی دیگر از همان جمله یا در جمله مجاور آن جبران می‌شود.	جبران
فرآیندهای ترجمه‌ای نادقیق دیگری هم وجود دارد که مترجم از روی حس تشخیص و صرافت در برخی موارد آن‌ها را به‌کار می‌بندد، اما در هر کدام از این موارد، به ویژه اگر بد نوشته شده باشند، شاید نیاز باشد دست کم یک تغییر صورت گیرد.	کاهش و بسط
این فرآیند عبارت است از شرح و بسط یا توضیح بخشی از متن. این فرآیند در متون بی‌نام در صورتی که ضعیف و نارسا نوشته شده باشند یا معنای تلویحی داشته باشند و نکات مهمی حذف شده باشد، مورد استفاده قرار می‌گیرد.	دیگرنوشت
فرآیندهای دوگانه، سه‌گانه و چهارگانه را برای حل یک مشکل واحد با هم تلفیق می‌کنند.	فرآیندهای تلفیقی
این فرآیند شامل تفکیک یک واحد واژگانی به اجزاء معنایی آن است؛ طوری که اغلب شامل ترجمه یک واحد به دو یا سه یا چهار جزء جداگانه است.	تحلیل محتوا
اطلاعات افزوده‌ای که مترجم باید به ترجمه‌اش اضافه کند معمولاً توضیحات فرهنگی (که تفاوت میان فرهنگ زبان مبدأ و مقصد را مشخص می‌کند) یا فنی (مربوط به موضوع) و یا زبانی (استفاده خودسرانه از واژه‌ها برای توضیح مطلب) است و به مقتضیات خوانندگان ترجمه که با خوانندگان متن اصلی متفاوت هستند، بستگی دارد.	یادداشت‌ها، اضافات، توضیحات

۳-۲. معرفی نویسندهٔ رمان «سفر» و مترجم آن

محمود دولت‌آبادی نویسندهٔ پرکار معاصر، رمان «سفر» را در سال ۱۳۴۵ نوشت. چاپ نخست این رمان در سال ۱۳۴۷ بود و در سال ۱۳۵۲ این رمان را بازنویسی کرد (ادهمی و همکاران، ۱۳۹۰: ۴۶). موضوع این رمان مهاجرت ناگزیر روستاییان به شهر و کشورهای همجوار برای ورود به بازار کار، از میان رفتن کانون خانواده و نابودی شخصیت‌هاست. سفر، داستان یک گره یا یک بُن‌بست است. داستان با یک بحران آغاز می‌شود؛ از بیکار شدن «مختار» و «طلیعه» دنیای جدید و ورود ماشین که این گرفتاری‌ها را آغاز کرده است. شخصیت داستان «مختار» برای کار به صورت قاچاق به کویت می‌رود، اما زخمی به ایران بازمی‌گردد و متوجه می‌شود که در غیاب وی همسرش خاتون به عقد «مرحب» نامی درآمده است. در پایان داستان مختار زیر قطار می‌رود و کشته شده و مرحب نیز گرفتار عذاب وجدان می‌شود (انصاری شفیع، ۱۳۹۰: ۲۰).

سلیم عبدالأمیر حمدان مترجم رمان سفر در سال ۱۹۴۰ میلادی در شهر کاظمیه در بغداد متولد شد و تحصیلات ابتدایی و دبیرستانی را نیز در آنجا به پایان رساند. در رشتهٔ زبان عربی در دانشکدهٔ ادبیات دانشگاه بغداد تحصیل کرد و در سال ۱۹۶۱ دانش‌آموخته شد. حمدان آثار بسیاری را از نویسندگان مشهور ایرانی ترجمه کرده است؛ از جمله رمان «سفر» محمود دولت‌آبادی که به عربی ترجمه کرده است. وی در دوران تحصیل در دانشگاه، مطالبی را در مورد بحث نظریهٔ ترجمه اظهار کرد که توسط مجلهٔ «الثقافة الجديدة» که معتبرترین مجلهٔ فکری و فرهنگی عراق در آن زمان بود، منتشر شد. این مترجم نامی سردبیری دو مجلهٔ مشهور «المدی» و «النهج» را بر عهده داشت که در دمشق منتشر می‌شد (حمدان، ۲۰۰۵: ۱۷۳-۱۷۴).

۴. تحلیل عناصر فرهنگی در ترجمهٔ رمان «سفر»

در این بخش با بیان نمونه‌هایی در هر یک از مقوله‌های فرهنگی به تحلیل و نقد راهکار مترجم خواهیم پرداخت.

۴-۱. فرهنگ مادی (مصنوعات)

۴-۱-۱. مواد و فرآورده‌های فرهنگی

متن اصلی: «خاور، دخترش، از دم پرده پستو به طرف مختار آمد و روی زانوهایش نشست»
(دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۱۰)

ترجمه عربی: «جاءت خاور، ابنته، من طرف ستارة المختلی نحوه و جلست علی رکبته»
(حمدان، ۲۰۰۵: ۱۴)

معنای واژه «پستو» در فرهنگ عمید: «اتاق کوچک عقب اتاق دیگر، صندوق خانه»
(عمید، ۱۳۹۱، جلد ۱: ۳۹۷) و نیز در فرهنگ معین چنین نوشته شده است: «اتاق کوچکی که در پشت اتاق دیگری بسازند و اشیاء و لوازم خانه را در آن نهند» (معین، ۱۳۸۷: ۲۹۷).
در فرهنگ فارسی به عربی فرزانه برای این واژه، معادل «الخادعة» به کار رفته است (طیبیان، ۱۳۸۴: ۲۰۲). البته در معجم عربی به فارسی الفارس واژه «دولاب» به معنای صندوق خانه نیز به کار رفته است (علوب، ۲۰۱۰: ۲۰۹). مترجم به روش تلفیقی این عنصر فرهنگی را ترجمه کرده است. ابتدا معادل کارکردی واژه «پستو» یعنی «المختلی» را ذکر کرده و سپس در پاورقی به توضیح این واژه پرداخته است: «فی الدور ذات الغرفة الواحدة و فی بعض الحوانیت، یعزل مؤخر الغرفة أو الحانوت فیکون مختلی، أو مخزناً لكل الأثاث الزائد» (حمدان، ۲۰۰۵: ۲۳). با توجه به توضیحات مذکور به نظر می‌رسد مترجم برای درک بهتر مخاطبان زبان مقصد، توضیحات مناسبی ارائه کرده است.

متن اصلی: «فقط بی بی نشسته بود و چپق می کشید» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۱۶)

ترجمه عربی: «كانت بی بی وحدها الجالسة و تدخن جبناً» (حمدان، ۲۰۰۵: ۲۱)

معنای چپق در فرهنگ عمید چنین نوشته شده است: «نوعی آلت تدخین با دسته چوبی و سر سفالی که توتون را در سر آن می‌ریزند و دود می‌کنند» (عمید، ۱۳۹۱، جلد ۱: ۶۳۲).
مترجم ابتدا به روش بومی کردن، واژه «چپق» را به صورت «جبق» نوشته و سپس در پاورقی اینگونه توضیح داده است: «الجبق: بضم الجیم و الباء الفارسیین، غلیون بدائی، مستقیم،

یکون طویل المبسم عادة» (حمدان، ۲۰۰۵: ۲۳). در واقع، مترجم به روش تلفیقی، این عنصر فرهنگی را ترجمه کرده است. معادل عربی واژه چپق در یکی از فرهنگ‌های فارسی به عربی چنین نوشته شده است: «غلیونة، غلیون، شُبُّک» (اشکبوس و عامری، ۱۳۹۳: ۲۳۶). البته مترجم توضیحات مناسبی در پاورقی ارائه کرده است.

متن اصلی: «کف اتاق جاجیم کهنه‌ای فرش بود» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۷۴)
ترجمه عربی: «علی أرض الغرفة کان بساط قديم مفروشا» (حمدان، ۲۰۰۵: ۹۴)

معنای واژه «جاجیم» در فرهنگ معین چنین نوشته شده: «نوعی فرش که از نخ‌های رنگین پنبه‌ای یا پشمی بافته می‌شود» (معین، ۱۳۸۷: ۴۰۸). مترجم در ترجمه این عنصر فرهنگی با استفاده از روش دگرگون‌سازی، تبدیل جزء به کل انجام داده است. مترجم معادل «بساط» را بیان کرده که به طور کلی هر چیز گسترده‌تری را شامل می‌شود حتی سفره و خوان و... را و مترجم معادل کلی آن را نوشته است. بهتر بود مترجم در پاورقی توضیح مختصری در مورد آن می‌نوشت و یا از معادل توصیفی در ترجمه استفاده می‌کرد. معادل جاجیم در فرهنگ فارسی به عربی فرزانه چنین ذکر شده است: «مِلْحَفَة، بِسَاطٌ خَفِيفٌ يُصْنَعُ مِنَ الصُّوفِ المَلُونِ» (طیبیان، ۱۳۸۴: ۲۹۲).

۴-۱-۲. مواد غذایی

متن اصلی: «مشیر دیزی خالی و کاسه و گوشتکوب را جمع کرد، از جلو دست آن‌ها برداشت و رفت» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۶۳).

ترجمه عربی: «جمع مشیر الدیزی الخالی و مدقة اللحم، و رفعها من بین أیدیهما، و مضی» (حمدان، ۲۰۰۵: ۶۳).

آبگوشت از غذاهای اصیل ایرانی است. دیزی: «ظرف سفالی یا سنگی استوانه شکل که در آن آبگوشت طبخ می‌کنند» (عمید، ۱۳۹۱، جلد ۱: ۸۵۵). مترجم روش تلفیقی را برای ترجمه این عنصر فرهنگی به کار برده است. ابتدا از روش وام‌گیری استفاده کرده و در پاورقی به توضیح این واژه پرداخته است: «وعاء خاص لصنع الـ «ماء لحم» - وجبة

الغذاء التقلدُ الإيرانية - يكون كثير الشبه بوعاء صنع القهوة، الـ «ركوة»، ولكن بعروتين بدلاً من القبضة، توضع فيه الكمية الكافية لأكل شخص واحد - بعد تحضيرها للطبخ في قدر كبيرة. قد يكون معدنياً أو فخارياً» (حمدان، ۲۰۰۵: ۶۹) و نیز معادل عربی واژه «دیزی» در قاموس فارسی به عربی چنین نوشته شده است: «آنية من الفخار أو الحجر أسطوانية الشكل يطهى فيها اللحم» (کسرائی، ۲۰۱۴: ۲۴۴). به نظر می‌رسد مترجم در انتقال این عنصر فرهنگی به زبان مقصد، توضیحات کامل و مناسب و نیز قابل فهم برای مخاطبان عرب زبان در پاورقی ارائه کرده است.

ع-۱-۳. پوشاک

متن اصلی: «بی بی مثل همیشه بقچه ای به همراه داشت» (دولت آبادی، ۱۳۹۵: ۹)
ترجمه عربی: «کانت مع بی بی، کالمعتاد، بقجة» (حمدان، ۲۰۰۵: ۱۳)

«بقچه، بَغچه، بُخچه»، پارچه‌ای مربعی شکل است که برای حفظ یا حمل وسایل و لباس استفاده می‌شود و از زبان ترکی وارد زبان فارسی شده است (دهخدا، ۱۳۴۵ به نقل از سلیمی و همکاران ۱۴۰۰: ۲۱۱). در فرهنگ فارسی به عربی غفرانی برای واژه «بقچه»، معادل‌های «لَفَّة و بقجة (در تداول عامه)» نوشته شده است (غفرانی و آیت الله زاده شیرازی، ۱۳۷۱: ۴۸). همچنین در فرهنگ فارسی به عربی فرزنان، معادل‌های «الرَّزْمَة، الرِّبَطَة، الحُزْمَة، صُرَّةُ الألبسة، بُقجة» بیان شده است (طیبیان، ۱۳۸۴: ۱۴۷). معادل «حقیبة الأقمشة»، معادل توصیفی آن و معادل فرهنگی آن «حزمه» یا «علبة» است (سلیمی و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۱۱). مترجم از روش وام‌گیری به ترجمه این عنصر فرهنگی پرداخته است و واژه «بقچه» را به همان صورت که در زبان فارسی نوشته می‌شود به زبان مقصد انتقال داده است؛ مترجم می‌توانست به روش بومی کردن این واژه را به زبان مقصد منتقل کند. البته وی در مقدمه‌ی ترجمه رمان «سفر»، علت به کار بردن برخی حروف زبان فارسی در ترجمه‌اش را بیان کرده است: «چ، مثلث، و یلفظ كما Ch الإنجليزية. و رسمت (ج) كما یرسمونه فی الفارسیة، تمییزاً له عن غیره» (حمدان، ۲۰۰۵: مقدمه ۸-۹)؛ در واقع، مترجم به طرز تلفظ

برخی حروف فارسی مانند: «گ - چ - پ - ژ» که در زبان عربی فصیح وجود ندارند، اشاره کرده و به توضیح هر یک از آن‌ها پرداخته است.

متن اصلی: «بی بی نتوانست حرف بزند، اشک‌هایش را با بال چارقُدش پاک کرد و خاکستر چپقش را تکاند» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۱۶)

ترجمه عربی: «لم تتمكن بی بی آن تتکلم، مسحت دموعها بذیل مندیل رأسها و نفضت رماد جبقتها» (حمدان، ۲۰۰۵: ۲۲)

* معنای واژه «چارقد» در فرهنگ معین چنین ذکر شده: «روسی؛ پارچه‌ای نازک و چهارگوش که خانم‌ها دو تا کرده و با آن موهای سر را می‌پوشانند» (معین، ۱۳۸۷: ۴۳۴).

معادل واژه چارقُد در فرهنگ دانشگاهی فارسی به عربی چنین ذکر شده است: «القناع الذی تستر به النساء رأسهن و رقابهن، طراحة، طرحة، إیشارب، مندیل للرأس» (سیاح، ۱۳۸۱: ۴۵۱).

در واقع، مترجم از معادل فرهنگی این واژه در ترجمه استفاده کرده است. همچنین معادل چارقُد در یکی از فرهنگ‌های فارسی به عربی چنین بیان شده است: «خمار. ج: خُمُر و أخمِرَة، طرحة. ج: طِراح» (اشکبوس و عامری، ۱۳۹۳: ۲۳۴)

متن اصلی: «خاتون چادرش را از سر واگرداند» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۳۳)

ترجمه عربی: «فكَّت خاتون الشادر عن رأسها» (حمدان، ۲۰۰۵: ۴۴)

تعریف چادر در فرهنگ عمید چنین آمده است: «بالاپوشی که زنان مسلمان روی سر می‌اندازند و تمام اندام آن‌ها را می‌پوشاند» (عمید، ۱۳۹۱، جلد ۱: ۶۲۲). مترجم با استفاده از روش تلفیقی به ترجمه این عنصر فرهنگی پرداخته است؛ یعنی ابتدا به روش بومی کردن متناسب با حروف الفبای زبان عربی واژه «چادر» را به صورت «الشادر» نوشته است و در پاورقی درباره آن توضیح داده است: «غطاء الرأس التقليدي الإيراني، كالعباءة» (حمدان، ۲۰۰۵: ۵۴).

در قاموس فارسی به عربی برای واژه چادر، معادل «الملاءة. كساء كالعباءة تلبسه النساء الإيرانيات للتحجب» بیان شده است (کسرائی، ۲۰۱۴: ۱۷۸). مترجم توضیح مناسبی در پاورقی ارائه کرده است.

ترجمه پیشنهادی: فکت خاتون الملاءة عن رأسها.

متن اصلی: «یک کهنه چهارخانه یزدی به تخت شانه‌اش بسته و دو سر آن را روی صندوقه سینه‌اش گره زده بود» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۹۲)
ترجمه عربی: «كانت خرقة عتيقة بمربعات يزدية، مشدودة إلى كتفه و قد عقد طرفيها فوق قفص صدره» (حمدان، ۲۰۰۵: ۱۱۵)

دستمال یزدی یکی از منسوجات سنتی یزد است که نوع اصیل آن از نخ‌های الوان از جنس ابریشم و معمولاً به رنگ قرمز و مشکی بافته می‌شود. مترجم به روش تلفیقی این عنصر فرهنگی را ترجمه کرده است. ابتدا از ترجمه تحت‌اللفظی استفاده کرده و سپس در پاورقی، توضیحاتی نوشته است: «المنديل اليزدي يحاك بنول يدوي من حرير خام، يكون أحمر غامق اللون مربعاً بالأسود، في العادة. و هو كبير المساحة يستعمل لأغراض متعددة» (حمدان، ۲۰۰۵: ۱۱۹). مترجم توضیح کامل و مناسبی ارائه کرده است.

۴-۱-۴. مسکن و شهرها

متن اصلی: «از گیلان تا پایتخت، این سومین ماشینی بود که عوض کرده بود» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۱۷)
ترجمه عربی: «من غیلان إلى العاصمة، كانت هذه هي السيارة الثالثة التي استبدلها» (حمدان، ۲۰۰۵: ۲۴)

مترجم متناسب با حروف الفبای زبان عربی، واژه «گیلان» را به صورت «غیلان» نوشته است. وی ابتدا به روش بومی کردن، این واژه را به زبان مقصد منتقل کرده و سپس در پاورقی در مورد این واژه توضیح داده است: «محافظة في شمال إيران، مركزها مدينة (رشت)، تقع على بحر الخزر، أو قزوين» (حمدان، ۲۰۰۵: ۳۲). در واقع، مترجم با استفاده از روش تلفیقی به ترجمه این عنصر فرهنگی پرداخته است. گیلان یکی از استان‌های شمالی ایران به مرکزیت کلانشهر رشت است و به واحد جغرافیایی جنوب دریای خزر

تعلق دارد. به نظر می‌رسد مترجم توضیحات کامل و مناسبی برای مخاطبان زبان مقصد ارائه کرده است.

متن اصلی: «حالا از منجیل تا اینجا روی باربند باد خورده بود و حس می‌کرد گونه‌ها و چشم‌هایش می‌سوزند و گوش‌هایش از باد پر شده‌اند» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۱۸)
ترجمه عربی: «وها قد ابتلع، من (منجیل) إلى هنا فوق العضاة، هواء و صار يحس خديه و عينيه تحترق و أذنيه امتلأتا هواء» (حمدان، ۲۰۰۵: ۲۴)

منجیل، شهری است در شمال ایران و در استان گیلان واقع شده است. مترجم از روش انتقال (وام‌گیری) در ترجمه این واژه استفاده کرده است. البته می‌توانست در پاورقی نیز در مورد آن توضیح مختصری بدهد: تعد منجیل هی مدینة فی شمال ایران، تقع المدینة فی محافظة غیلان (گیلان).

۴-۱-۵. وسایل نقلیه

متن اصلی: «مادرم از رو ماشین دودی شابدولعظیم افتاد» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۴۰)
ترجمه عربی: «سقطت أُمی عن سیارة دخان الشاه عبدالعظیم» (حمدان، ۲۰۰۵: ۵۲)

ماشین دودی نامی بود که در تهران قدیم به اولین خط آهن ایران که میان تهران و شهر ری کشیده شده بود، داده بودند. ماشین دودی را می‌توان در اصل نخستین خط تراموای تهران دانست. در یکی از فرهنگ‌های فارسی به عربی برای ماشین دودی معادل «وابور بخاری» نوشته شده است (اشکبوس و عامری، ۱۳۹۳: ۶۰۶). مترجم در انتقال این عنصر فرهنگی به زبان مقصد از روش تلفیقی استفاده کرده است؛ یعنی ابتدا به روش تحت اللفظی این واژه را به زبان مقصد انتقال داده و سپس در پاورقی توضیح مختصری در مورد ماشین دودی نوشته است: «الاسم الذی أطلق علی القطار أول دخوله إيران، و بقی يطلق أمداً طویلاً» (حمدان، ۲۰۰۵: ۵۴). مترجم جهت رفع ابهام، با استفاده از پاورقی توضیحات مناسبی برای مخاطبان عرب زبان ارائه کرده است.

۲-۴. فرهنگ اجتماعی، کار و اوقات فراغت

۴-۲-۱. کار

متن اصلی: «اگه اینجا مونده بود، آقام دستش را به جایی بند می کرد. نگهبان بانک، فراش مدرسه، یا آبدارباشی توی یه اداره» (دولت آبادی، ۱۳۹۵: ۳۶)

ترجمه عربی: «لو أنه كان بقي هنا، لكان سيدي ثبت يده في مكان ما. حارس مصرف، أو فراش مدرسة، أو قهوجياً في إدارة ما» (حمدان، ۲۰۰۵: ۴۷)

واژه «فراش» به معنای «سرایدار یا دربان مدرسه» است. مترجم تنها از روش وام‌گیری برای انتقال این عنصر فرهنگی استفاده کرده است. البته معادل فراش در زبان عربی «خادم» و «الساعة» است.

۴-۲-۲. اوقات فراغت (بازی‌ها)

متن اصلی: «که توی چاله کنار کوره حاج مشکور، توی جمعی نشسته بود و سه قاپ می‌ریخت» (دولت آبادی، ۱۳۹۵: ۱۱۵)

ترجمه عربی: «... الذي كان جالساً في الوهدة جنب كانون الحاج مشکور، وسط جمع، يلقي الكعاب الثلاثة» (حمدان، ۲۰۰۵: ۱۴۰)

قاپ به طور عمده از استخوان گوسفند یا بز تهیه می‌شده و با استفاده از آن بازی‌های مختلفی انجام می‌شده که بازی سه قاپ یکی از آن‌ها به شمار می‌رود. سه قاپ یکی از قدیمی‌ترین بازی‌ها و تفریحات در ایران بوده است و معمولاً قاپ‌بازان کهنه کار و حرفه‌ای با سه قاپ بازی می‌کردند. مترجم با استفاده از روش تلفیقی، ابتدا به روش تحت‌اللفظی ترجمه کرده و سپس در پاورقی اینگونه نوشته: «فی لعبة الكعاب» (حمدان، ۲۰۰۵: ۱۶۲).

مترجم توضیح مختصر و مناسبی ارائه کرده است.

۳-۴. نهادها، آداب و رسوم، فعالیت‌ها، جریان‌ات و مفاهیم

متن اصلی: «دلت می‌خواود بریم تعزیه نگاه کنیم؟» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۵۵)
ترجمه عربی: «أتحببن أن نذهب فنشاهد تعزیه؟» (حمدان، ۲۰۰۵: ۷۹)

ذیل «تعزیه» در فرهنگ عمید چنین آمده است: «روضه خوانی و برپا داشتن مجلس عزا برای هر یک از امامان مخصوصاً امام حسین. نمایشی با کلام منظوم یا آهنگین که مصائب ائمه به ویژه امام حسین را به تصویر می‌کشد» (عمید، ۱۳۹۱، جلد ۱: ۵۰۹). مترجم در انتقال این عنصر فرهنگی فقط از روش وام‌گیری در ترجمه استفاده کرده است. در واقع، تعزیه نوعی نمایش مذهبی و سنتی ایرانی است که بیشتر درباره امام حسین (ع) و واقعه کربلا است. معادل «تعزیه» در یکی از فرهنگ‌های فارسی به عربی چنین نوشته شده است: «مسرح عاشوراء، تمثیل وقائع کربلاء» (اشکیوس و عامری، ۱۳۹۳: ۱۹۵) و نیز معادل «تمثیل حادثه قتل الإمام حسین علیه السلام» در فرهنگ فارسی به عربی دانشگاهی ارائه شده است (سیاح، ۱۳۸۱: ۲۰۶). بهتر بود مترجم در پاورقی توضیح مختصری در مورد آن می‌نوشت. ترجمه پیشنهادی: تمثیل وقائع کربلاء.

متن اصلی: «معلوم بود که حوصله روضه گوش دادن و گریستن نداشته است» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۶۰)

ترجمه عربی: «كان واضحاً أنها لا طاقة لها على سماع الروضة و البكاء» (حمدان، ۲۰۰۵: ۸۴)

روضه یا روضه خوانی نوعی مراسم مذهبی است که شیعیان در یادبود امامان و بزرگان شیعه به ویژه حسین بن علی، سومین امام شیعیان که در نبرد کربلا شهید شد، برگزار می‌کنند. مترجم از روش تلفیقی در انتقال این عنصر فرهنگی بهره برده است. با استفاده از روش وام‌گیری واژه روضه را به زبان مقصد انتقال داده و سپس در پاورقی توضیح مختصری نوشته است: «أشعار فی رثاء آل البيت و شرح وقائع مقاتلهم» (حمدان، ۲۰۰۵: ۸۷). در فرهنگ فارسی به عربی معادل «روضه» این‌گونه نوشته شده: «تلاوة التّعازی

الشیعیة» (اشکبوس و عامری، ۱۳۹۳: ۳۴۶). واژه «رَوْضَة» در زبان عربی به معنای باغ و زمین سبز و خرم است، اما در این عبارت به معنای نوعی مراسم مذهبی است؛ از این رو، مترجم جهت رفع ابهام به توضیح آن در پاورقی پرداخته است. در واقع جزو کلماتی به شمار می‌رود که در زبان فارسی و عربی مشترک‌اند، اما معنای متفاوتی دارند.

۴-۴. اشارات و حرکات حین سخن گفتن و عادات

متن اصلی: «مختار به دور دیوار چرخید، از در کوچک تو رفت و هاج و واج ماند» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۹۵)
ترجمه عربی: «لَفَّ مختار حولَ الحائط، دَخَلَ من الباب الصَّغیر وبقیحائراً» (حمدان، ۲۰۰۵: ۱۱۸)

عبارت «هاج و واج ماندن» یعنی سرگردان و متحیر شدن که مترجم با انتخاب واژه «حائر» که به معنای «پیشان، گیج، سردرگم، سرگشته؛ ...» است (آذرنوش، ۱۳۹۴: ۲۳۹) از معادل فرهنگی آن در ترجمه استفاده کرده است. معادل عربی هاج و واج (مات و مبهوت) در یکی از فرهنگ‌های فارسی به عربی چنین ذکر شده: «مُتَحیر، مَدْهُوش، مُتَعَجِّب، حَیران» (اشکبوس و عامری، ۱۳۹۳: ۷۴۳).

۴-۴-۱. ضرب‌المثل‌ها و کنایات

متن اصلی: «از تو بخیر و از ما به سلامت» (دولت‌آبادی، ۱۳۵۲: ۷)
ترجمه عربی: «منک الاستئذان و منی بالسلامة» (حمدان، ۲۰۰۵: ۱۱)

ضرب‌المثل «از تو بخیر و از ما به سلامت»؛ یعنی دیگر ما با یکدیگر کاری نداریم. هنگامی که بخواهند راه یا کار و برنامه خود را از دیگری جدا کنند، این ضرب‌المثل را می‌گویند. معادل عربی عبارت «از تو بخیر و از ما به سلامت» یا «از ما بخیر، از شما به سلامت» در فرهنگ جامع تطبیقی مثل‌ها و حکمت‌ها چنین آمده است: «إِنْ كُنْتَ ناصِرِي، فَغَيْبَ شَخْصِكَ عَنِّي: اگر یاری‌دهنده‌ام هستی، خودت را از [چشم] من پنهان کن (گورت

را گم کن). در مورد کسی به کار می‌رود که قصد کمک به تو را دارد، در حالی که به ضرر تو کار می‌کند» (رضایی، ۱۳۹۷: ۸۲).

فعل «استأذن» در فرهنگ معاصر عربی به فارسی آذرنوش به معنای «اجازه خواستن، اجازه مرخصی گرفتن از کسی، خداحافظی کردن با کسی» به کار رفته است (آذرنوش، ۱۳۹۴: ۱۱). در واقع، «استئذنان» به معنای اذن طلبیدن و اجازه خواستن است. معادلی که مترجم برای این ضرب‌المثل به کار برده، صحیح به نظر نمی‌رسد و معنای مدنظر نویسنده به درستی در زبان مقصد منتقل نشده است؛ از این رو، مترجم می‌توانست از معادل‌های این عبارت که در زبان عربی وجود دارند، استفاده کند.

معادل‌های دیگر این ضرب‌المثل در زبان عربی عبارتند از:

خَيْرُ النَّاسِ مَنْ كَفَّ عَنَّا أَدَاهُ: بهترین مردم کسانی هستند که ما را اذیت نکنند. - لا عَسَلَكْ يَا نَحْلَةً وَلَا تَقْرُصِينِي (ع): ای زنبور! نه به من عسل بده و نه نیشم بز. - إِتَّقِ خَيْرَهَا بِشَرِّهَا: نیکیش را به سبب شرش رها کن. - خُذْ هَدِيَّتَكَ وَ أَكْفِنِي بَلِيَّتَكَ: هدیه‌ات را بگیر و مصیبت را برایم به پایان رسان. - لا بَأْكُلْ عِنَبَ وَ لا بِخَاتِقِ النَّاطُورِ (ع): نه انگور می‌خورم و نه با باغبان درگیر می‌شوم. - رَضِيْتُ مِنَ الْغَنِيمَةِ بِالْإِيَابِ: از غنیمت به بازگشت راضی گشتم. - إِحْسَانُ الْمُسِيءِ أَنْ يَكْفُفَ عَنكَ أَدَاهُ: نیکی انسان بد آن است که زیانش را از تو دور کند (ناصری، ۱۳۹۰: ۲۵۷-۲۵۸).

ترجمه پیشنهادی: این کنت ناصری فغیب شخصک عنی.

متن اصلی: «آسمون همه جام که به رنگه» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۲۰)

ترجمه عربی: «إِنَّ السَّمَاءَ فِي كُلِّ مَكَانٍ بِاللُّوْنِ نَفْسَهُ» (حمدان، ۲۰۰۵: ۲۷)

مترجم این ضرب‌المثل را به روش تحت‌اللفظی ترجمه کرده است. ضرب‌المثل به هر کجا که روی آسمان همین رنگ است؛ یعنی در همه جا مشکل و گرفتاری وجود دارد و وضع به همین منوال و اوضاع زندگی به همین ترتیب است و فرق چندانی نمی‌کند.

این ضرب‌المثل چند معادل در زبان عربی دارد که عبارتند از: «لا جَدِيدَ تَحْتَ الشَّمْسِ: هیچ چیز جدیدی زیر خورشید وجود ندارد. - بِكُلِّ وَادٍ أَثْرٌ مِنْ تَعَلْبَةِ: در هر سرزمینی اثری

از ثعلبه وجود دارد. آورده‌اند که ثعلبه نام قبیله‌ای بوده است و شخصی از آن قبیله که مورد آزار و اذیت مردم آن قرار گرفته بود، آنان را ترک کرده و به سرزمینی دیگر می‌رود، اما در آن سرزمین نیز مورد آزار و اذیت مردمی دیگر قرار گرفت و در این حال چنین گفت: در هر سرزمینی اثری از ثعلبه وجود دارد. - بِكُلِّ وَادٍ بَنُو سَعْدِ: هر سرزمینی بنو سعد خودش را دارد. - جَمِيعُ الطَّرِيقِ تَوَدِّي إِلَى الطَّاحُونِ: همه راه‌ها به آسیاب منتهی می‌شوند. - فِي كُلِّ أَرْضٍ سَعْدٌ بَنُ زَيْدٍ: هر سرزمینی سعد بن زید خودش را دارد» (ناصری، ۱۳۹۰: ۳۶). مترجم می‌توانست به جای ترجمه تحت‌اللفظی این ضرب‌المثل از معادل‌های آن در زبان عربی استفاده کند.

ترجمه پیشنهادی: لا جدید تحت الشمس.

متن اصلی: «من فردا که رفتم بهش می‌گم. اگه دیدم پشت گوش میندازه با پسرش حرفتو می‌زنم» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۳۶)
ترجمه عربی: «عندما أذهب غداً سأقول له إذا وجدته يلقى كلامي ظهرياً أحدث عنك ابنة» (حمدان، ۲۰۰۵: ۴۷)

پشت گوش انداختن؛ یعنی بی‌توجهی کردن و اهمیت ندادن. برای این عبارت در یکی از فرهنگ‌های فارسی به عربی معادل‌های «مماطلة، إهمال (الإلقاء خلف الأذن، عدم العناية و التوجه لعمل ما)» بیان شده است (اشکبوس و عامری، ۱۳۹۳: ۱۵۷). در واقع مترجم این عبارت را به صورت تحت‌اللفظی ترجمه کرده است. عبارت پشت گوش انداختن معادل دیگری نیز دارد: «جَعَلَ كَلَامِي دَبْرَ أُذُنِهِ: سختم را پشت گوش انداخت» (ناصری، ۱۳۹۰: ۵۶۱) یا می‌توانست در پاورقی اینگونه توضیح دهد: کنایه عن الإهمال و التساهل.

متن اصلی: «ته جیامم شپیش سه قاب می انداخت» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۵۰)
ترجمه عربی: «و فی قعر جیبی أيضاً كان القمل يرمى الكعاب» (حمدان، ۲۰۰۵: ۷۳)

وقتی کسی در نهایت بی‌پولی و فقر باشد، ضرب‌المثل «شپیش تو جیش سه قاب می‌زنه» را می‌گویند؛ یعنی جیش حسابی خالی است. در کتاب امثال و حکم در زبان فارسی نیز

در مورد این ضرب‌المثل چنین بیان شده است: «یعنی فقر و ناداری او را آزار می دهد و فاقد چیز قابل توجهی است» (خدایار، ۱۳۷۰: ۴۲۴). مترجم از روش تلفیقی در ترجمه این ضرب‌المثل استفاده کرده است. ابتدا به روش تحت‌اللفظی آن را به زبان مقصد منتقل کرده و سپس در پاورقی توضیحی در مورد آن نوشته است: «کنایه عن اتساع المكان من كثرة الفراغ» (حمدان، ۲۰۰۵: ۸۷). مترجم مفهوم شدت خالی بودن جیب را در پاورقی توضیح داده، اما بهتر بود به مفهوم فقر نیز اشاره می کرد.

ترجمه پیشنهادی: کنایه عن شدة الفقر.

متن اصلی: «اما بالاخره از خر شیطون پایین او مدم» (دولت آبادی، ۱۳۹۵: ۵۷)
ترجمه عربی: «ولکن، أخيراً ترجلت عن حمار الشيطان» (حمدان، ۲۰۰۵: ۸۰)

مترجم به روش تلفیقی این ضرب‌المثل را ترجمه کرده است. ابتدا به صورت تحت‌اللفظی این عبارت را ترجمه کرده و سپس در پاورقی درباره آن توضیح داده است: «حمار الشيطان کنایه عن الهوس، أو العناد» (حمدان، ۲۰۰۵: ۸۷). عبارت از خر شیطان پایین آمدن در زبان عربی معادل‌هایی دارد که عبارتند از: «تنازل عن رأيه - نزل عن رأيه - أقلع عن العناد» (ناصری، ۱۳۹۰: ۲۳۵).

معادل «جاذب الشيطان قيادك» که در فرهنگ جامع تطبیقی مثل‌ها و حکمت‌ها بیان شده است و به معنای اختیارت را از کف شیطان در آور و معادل از خر شیطان پیاده شو، آمده است. در واقع این ضرب‌المثل وقتی به کار می رود که از کسی بخواهند دست از لجاجت بردارد و به صلاح و سازش درآید (رضایی، ۱۳۹۷: ۱۴۷). همچنین معادل کارکردی دیگری برای این ضرب‌المثل وجود دارد: «رجع إلى صوابه (رشته)»: از خر شیطان پایین آمد. و «العن الشيطان» (گرگی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۵).

ترجمه پیشنهادی: جاذب الشيطان قيادك.

متن اصلی: «باز همون آش و همون کاسه» (دولت آبادی، ۱۳۹۵: ۹۸)
ترجمه عربی: «مرة أخرى الحساء نفس الحساء و الطاسة نفس الطاسة» (حمدان، ۲۰۰۵: ۱۲۲)

ضرب‌المثل باز همون آش و همون کاسه؛ یعنی وضعیتی که همانند سابق هیچ تغییری نکرده باشد و کارها بر همان منوال گذشته باشد؛ یعنی وضع بحال اولیه برگشته و تغییر قابل ملاحظه‌ای نکرده است. مترجم این ضرب‌المثل را به صورت تلفیقی ترجمه کرده است. ابتدا این عبارت را به روش تحت‌اللفظی ترجمه کرده و در پاورقی چنین نوشته است: «مَثَل سائر، و المعنى واضح» (حمدان، ۲۰۰۵: ۱۲۵) که ضرب‌المثلی رایج است و معنا و مفهوم مشخصی دارد. این ضرب‌المثل معادل‌هایی در زبان عربی دارد که عبارتند از: «هذا من ذاك وَ ذاك من هذا. - لا يمتاز أحدهما على الآخر. - كلاهما أسوأ من الآخر» (ناصری، ۱۳۹۰: ۳۹). همچنین «جمله» و «قد حصل ما حصل» به معنای همان اتفاقی بیفتد که پیشتر افتاد. این جمله در واقع همان معنای عربی جمله آش همان آش باشد و کاسه همان کاسه؛ یعنی هیچ تفاوتی نکند و بی تغییر باقی بماند. این جمله در واقع معادل کارکردی این ضرب‌المثل در زبان عربی است» (عزیزخانی، ۱۳۹۷: ۱۰۹).

ترجمه پیشنهادی: هذا من ذاك و ذاك من هذا.

متن اصلی: «می‌بینم داره مانع رزق چارتا بچه خودم میشه، نون خودم را آجر می‌کنه» (دولت‌آبادی، ۱۳۹۵: ۱۳۳)

ترجمه عربی: «أرى أنه يصير مانع رزق أطفالی الأربعة، يجعل خبزی آجراً» (حمدان، ۲۰۰۵: ۱۶۰).

ضرب‌المثل «نان کسی را آجر کردن»؛ یعنی کسی را بیکار کردن، نان کسی را بریدن و جلوی روزی اش را گرفتن یا قطع کردن روزی و درآمد کسی. مترجم این ضرب‌المثل را به صورت تحت‌اللفظی ترجمه کرده و در پاورقی نیز به توضیح آن پرداخته: «کنایه عن قطع الرزق» (حمدان، ۲۰۰۵: ۱۶۲). در واقع مترجم از روش تلفیقی در ترجمه استفاده کرده است و معادل مناسبی را در پاورقی به کار برده است. معادل‌های دیگری نیز در زبان عربی برای ضرب‌المثل «نان کسی را آجر کردن» وجود دارند که عبارتند از: «قطع رزقه - قطع عیش أحد - انتزع اللقمة من فم فلان» (ناصری، ۱۳۹۰: ۶۰۷). البته بهتر بود مترجم از معادل‌های اخیر در ترجمه استفاده می‌کرد.

ترجمه پیشنهادی: یقطع رزقی.

در انتهای تحلیل نمونه‌های انتخابی، لازم است اشاره شود تمام عناصر فرهنگی استخراجی از رمان در دسته‌بندی‌های خاص مورد بررسی قرار گرفته‌اند و از آنجا که امکان ارائه همه آن‌ها به جهت رعایت حجم مقاله علمی میسر نیست، صرفاً مثالی برای هر یک از مقوله‌ها در جدول زیر برای نمونه آورده می‌شود.

جدول نمونه مقوله‌ها از کتاب سفر

متن مبدأ	متن مقصد	راهکار مترجم
مواد و فرآورده‌های فرهنگی		
قهوه‌چی دست به پیچ چراغ زنبوریش برد.	مد القهوجی یداً إلى أصل مصباحه الزنبوری.	تلفیقی (وام‌گیری + پاورقی)
پوشاک		
حالا بیا این پارچه رو بگیر واسه عروسکت چادر شب درست کن.	تعالی الآن خدی هذا القماش اصنعی لدمیتک شادر لیل.	تلفیقی (بومی کردن + پاورقی)
مسکن و شهرها		
- از اینجا تا مسگرآبادم نرفتم! تو تابستونی اون جا بودی؟	لم أذهب من هنا إلى مسگرآباد! أفكنت هناک فی الصيف؟	تلفیقی (بومی کردن + پاورقی)
وسایل نقلیه		
درشکه به زیر پل پیچید.	دارت العربیة إلى تحت الجسر.	معادل فرهنگی
نهادها، آداب و رسوم، فعالیت‌ها، جریانات و مفاهیم		
- کجا برم؟ مرحب گفت: «امامزاده حسن»	- این أذهب؟ قال مرحب: «امام زاده حسن»	تلفیقی (وام‌گیری + پاورقی)
ضرب‌المثل‌ها و کنایات		
زاغ اون سبزه رویه رو چوب می‌زنی؟	تظارک تلک السمراء؟	معادل کارکردی
عبارات و اصطلاحات محاوره‌ای		
همون حقوق شندرغازیم از دستمون رفت!	فطار أجرنا التافه من یدنا!	معادل توصیفی

ادامه جدول نمونه مقوله‌ها از کتاب سفر

متن مبدأ	متن مقصد	راهکار مترجم
عناوین و اقلام خطاب		
بی بی سرش را از بغلگاهی درشکه بیرون آورده بود.	بی بی تخرج رأسها من جانب العربیة.	تلفیقی (وام‌گیری + پاورقی)
واحد‌های پول		
آخه واسه هر یه قرونش باید چل تا پنجه تو یه دونه کهنه بچه بزنه!	فهی من أجل کل قران منه ینبغی أن تفرز أربعین قبضة فی قطعة من خرق الأطفال!	تلفیقی (وام‌گیری + پاورقی)

همانگونه که ملاحظه می‌شود همه عناصر بعد از استخراج در سه ستون (متن اصلی، ترجمه و راهکار مترجم) بیان و سپس تحلیل شده‌اند و در مقاله به برجسته‌ترین موارد هر جدول اشاره شد؛ در بخش بعدی، نتایج مبتنی بر کل داده‌ها و تمام عناصر و راهکارهای انتخابی ملاک ارزیابی ترجمه خواهند بود.

بحث و نتیجه‌گیری

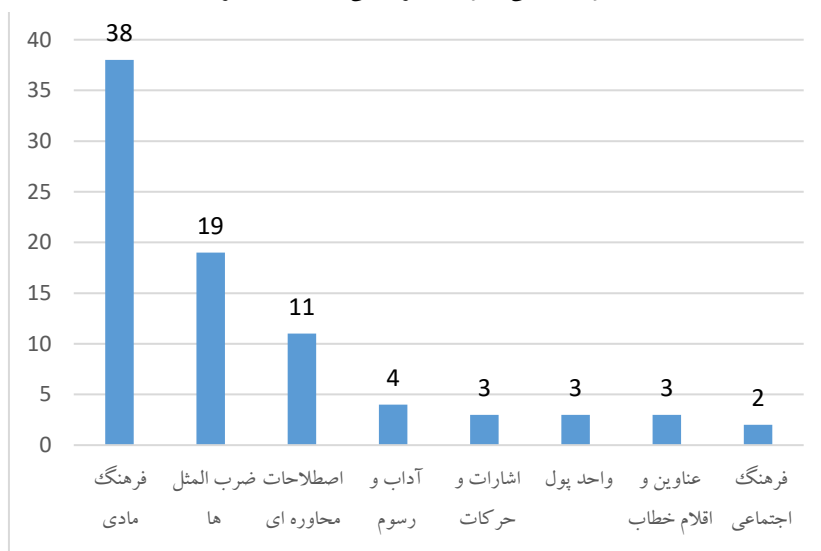
در این پژوهش، ضمن دسته‌بندی مقولات فرهنگی، روش‌های مورد استفاده مترجم در ترجمه رمان سفر بررسی شد. از مجموع ۸۳ عنصر فرهنگی استخراج شده از رمان «سفر»، ۳۸ مورد مربوط به فرهنگ مادی، ۲ مورد مربوط به فرهنگ اجتماعی، ۴ مورد مربوط به آداب و رسوم، ۳ مورد مربوط به اشارات و حرکات، ۳ مورد مربوط به واحد‌های پول، ۱۹ مورد مربوط به ضرب‌المثل‌ها، ۱۱ مورد مربوط به اصطلاحات محاوره‌ای و ۳ مورد مربوط به عناوین بوده است.

مترجم رمان سفر در ترجمه عناصر فرهنگی، ۴۲ بار از روش تلفیقی، ۱۰ بار از روش معادل فرهنگی، ۷ بار از روش تحت‌اللفظی، ۵ بار معادل کارکردی، ۵ بار روش انتقال (وام‌گیری)، ۵ بار از روش معادل توصیفی، ۴ مورد معادل‌یابی نادرست، ۲ بار از روش مترادف، ۲ بار روش گزیده‌برداری و ۱ بار از روش دگرگون‌سازی استفاده کرده است.

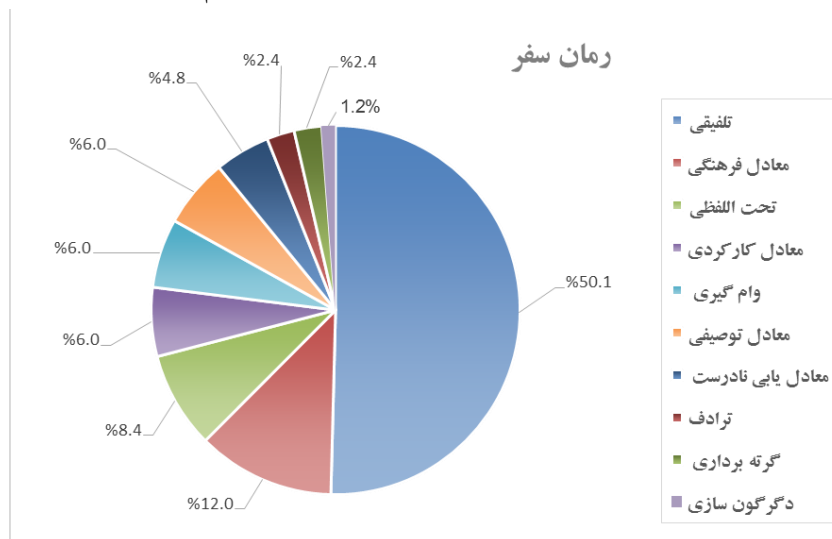
نتایج نشان می‌دهد که مترجم رمان سفر از روش تلفیقی بیشتر از سایر روش‌ها و به میزان ۱/۵۰ درصد استفاده کرده است. همچنین به ترتیب ۰/۱۲ درصد از روش معادل فرهنگی بیشتر از سایر روش‌ها، و به ترتیب ۴/۸ درصد تحت‌اللفظی، ۰/۶ درصد معادل کارکردی، ۰/۶ درصد انتقال، ۰/۶ درصد معادل توصیفی، ۸/۴ درصد معادل یابی نادرست، ۴/۲ درصد ترادف، ۴/۲ درصد گرده‌برداری و ۲/۱ درصد دگرگون‌سازی استفاده کرده است. مواردی از قبیل ترادف و گرده‌برداری و دگرگون‌سازی کمترین میزان استفاده مترجم از این روش‌ها را در ترجمه نشان می‌دهد.

استفاده زیاد از روش تلفیقی در ترجمه رمان «سفر»، نشان‌دهنده آن است که مترجم سعی کرده با به‌کارگیری این روش، ترجمه‌ای قابل فهم ارائه کرده و نیز زمینه‌ای برای آشنایی بیشتر مخاطبان عرب زبان با فرهنگ ایرانی و درک بهتر مقصود نویسنده را فراهم کند. همچنین به دلیل اینکه مواردی مانند ضرب‌المثل‌ها و نام شهرها و مواد و فرآورده‌های فرهنگی - به ترتیب - بیشترین تعداد را در میان نمونه‌های استخراج شده، داشته‌اند، همین امر موجب استفاده بیشتر مترجم از راهکار تلفیقی شده است.

نمودار کمی مقولات فرهنگی در رمان سفر

نمودار میزان کاربرد (درصد) راهکارهای مورد استفاده مترجم در رمان سفر

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Nikoo Nikrah

<https://orcid.org/0009-0008-2354-7902>

Alireza Nazari

<https://orcid.org/0000-0002-5736-621X>

Aliasghar

<https://orcid.org/0000-0002-5677-0229>

Shahbazi

منابع

آذرنوش، آذرتاش. (۱۳۹۴). فرهنگ معاصر عربی-فارسی: بر اساس فرهنگ عربی-انگلیسی هانس-ور. چاپ هفدهم. تهران: نشر نی.

ادهمی، جلال؛ جهانگیری، پرویز؛ دیداری، چنور. (۱۳۹۰). نقد جامعه‌شناختی رمان «سفر» محمود

دولت‌آبادی. فصلنامه علمی پژوهشی زبان و ادبیات فارسی، ۳ (۷)، ۳۵-۵۳. Url:

https://journals.iau.ir/article_536416.html

اشکیوس، عادل؛ عامری، صالح. (۱۳۹۳). فرهنگ فارسی-عربی. چاپ چهارم. تهران: انتشارات

مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان.

انصاری شفیع، حجت. (۱۳۹۰). ویژگی‌های نثر داستانی دولت‌آبادی در کلیدر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه رازی.

خدایار، امیرمسعود. (۱۳۷۰). *امثال و حکم در زبان فارسی*. چاپ دوم. تهران: انتشارات خورشید.

دولت‌آبادی، محمود. (۱۳۹۵). *سفر*. چاپ چهارم. تهران: انتشاراتنگاه.

_____ . (۲۰۰۵). *سفر*. ترجمه سلیم عبدالأمیر حمدان، الطبعة الأولى، القاهرة: المشروع

القومی للترجمة.

رضایی، ابوالفضل. (۱۳۹۷). *فرهنگ جامع تطبیقی مثل‌ها و حکمت‌ها*. چاپ دوم. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

سیاح، احمد. (۱۳۸۵). *فرهنگ دانشگاهی*. چاپ دوم. تهران: انتشارات فرحان.

طیبیان، حمید. (۱۳۸۴). *فرهنگ‌فرزان*. چاپ دوم. تهران: نشر و پژوهش فرزاد روز.

عزیزخانی، فاطمه. (۱۳۹۷). بررسی چالش‌های ترجمه عناصر فرهنگی در ترجمهٔ رمان زقاق المدق

اثر نجیب محفوظ بر اساس نظریهٔ نیومارک. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته زبان و ادبیات عربی،

دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره).

علوب، عبدالوهاب. (۲۰۱۰). *الفارس (معجم عربی-فارسی)*. القاهرة: المركز القومي للترجمة.

عمید، حسن. (۱۳۹۱). *فرهنگ فارسی عمید*. ج ۱ و ۲. چاپ دوم. تهران: انتشارات اشجع.

غفرانی، محمد؛ آیت‌الله زاده شیرازی، مرتضی. (۱۳۷۹). *فرهنگ اصطلاحات روز (فارسی، عربی)*.

چاپ پنجم. تهران: انتشارات امیرکبیر.

کسرائی، شاکر. (۲۰۱۴). *قاموس فارسی-عربی (فرهنگ فارسی-عربی)*. الطبعة الأولى. بیروت: الدار

العربية للموسوعات.

گرچی، زهره؛ خزعلی، انسیه؛ عباس، دلال. (۱۳۹۹). نقد ترجمهٔ عناصر فرهنگی کتاب «تذکری» با

تکیه بر مثل‌ها و کنایه‌ها. *پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۰ (۲۲)، ۳۵-۷۱. Doi:

https://rctall.atu.ac.ir/article_11303.html

لفظی پورساعدی، کاظم. (۱۳۷۱). *درآمدی به اصول و روش ترجمه*. تهران: انتشارات مرکز نشر

دانشگاهی.

معین، محمد. (۱۳۸۷). *فرهنگ فارسی معین*. چاپ چهاردهم. تهران: انتشارات معین.

ناصری، مهدی. (۱۳۹۰). *فرهنگ ضرب‌المثل‌های فارسی-عربی*. چاپ اول. قم: انتشارات بوستان

کتاب.

نیومارک، بیتر. (۲۰۰۶). *الجامع فی الترجمة، ترجمة حسنغزالة*. بیروت: الهلال.

_____ . (۱۳۸۲). دوره آموزش فنون ترجمه. ترجمه منصور فهیم و سعید سبزیان. تهران: انتشارات رهنما.

Translated References to English

- Adhami, J., Jahangiri, P., & Didari, Chenar. (2011). Sociological Critique of the Novel "Safar" by Mahmoud Dowlatabadi. *Journal of Persian Language and Literature*, 3 (7), 35-53. Url: https://journals.iau.ir/article_536416.html [In Persian]
- Aloob, A. (2010). *Al-Fares (Arabic-Persian Dictionary)*. 1st edition. Cairo. [In Persian]
- Amid, H. (2012). *Amid Persian Dictionary*. Vol. 1. 2nd edition. Tehran: Ashjae Publishing. [In Persian]
- Amid, H. (2012). *Amid Persian Dictionary*. Vol. 2. 2nd edition. Tehran: Ashjae. [In Persian]
- Ansari Shafie, H. (2011). *Narrative Prose Features of Dowlatabadi in Kelidar*. Master's Thesis in Persian Language and Literature, Razi University. [In Persian]
- Ashkboos, A. , Amiri, S. (2014). *Persian-Arabic Dictionary*. 4th edition. Tehran: Mousavi Baran Cultural Institute. [In Persian]
- Azarnoosh, A. (2015). *A Contemporary Persian-Arabic Dictionary based on Hans Wehr's Arabic-English Dictionary*. 17th edition. Tehran: Nashre Ney Publishing. [In Persian]
- Azizkhani, F. (2018). *Investigating the Challenges of Cultural Elements Translation in the Translation of the Novel "Zaqaq Al-Madaq" by Naguib Mahfouz based on Newmark's Theory*, Master's Thesis in Arabic Language and Literature, Imam Khomeini International University. [In Persian]
- Dowlatabadi, M. (2005). *Safar*. translated by Salim Abdul Amir Hamdan. 1st edition, Cairo: National Translation Project. [In Persian]
- _____ . (2016). *Safar*. 4th edition. Tehran: Negah Publishing.
- Ghofrani, M. , Aytollahzadeh Shirazi, M. (2000) , *Dictionary of Daily Idioms (Persian, Arabic)*, 5th edition. Tehran: Amir Kabir Publishing. [In Persian]
- Gorgi, Z. , Khazali, A. , Abbas, D. (2020). Critique of the Cultural Elements Translation in the Book "Tazkereh" with Emphasis on Proverbs and Allusions. *Translation Researches in the Arabic Language and*

Literature, 10 (22), 35-71. Doi:
https://rctall.atu.ac.ir/article_11303.html [In Persian]

- Kasraei, Sh. (2014). *Persian-Arabic Dictionary*, 1st edition, Beirut: Al-Dar Al-ArabiyyaLilmouasasat. [In Persian]
- Khodayar, A. M. (1991). *Proverbs and Wisdom in Persian Language*. 2nd edition. Tehran: Khorsheed Pablishing. [In Persian]
- LotfiPoursaedi, K. (1992). *Introduction to the Principles and Methods of Translation*. 1st edition. Tehran: Markaz-e Nashr-e Daneshgahi Pablishing. [In Persian]
- Mo'in, M. (2008). *Mo'in Persian Dictionary*. 14th edition. Tehran: Mo'in. [In Persian]
- Nasseri, M. (2011). *Persian-Arabic Proverbs Dictionary*. 1st edition. Qom: BoostanKetab Pablishing. [In Persian]
- Newmark, P. (2003). *A Course in Translation Skills*. translated by Mansour Fahim and Saeed Sabzian. Tehran: Rahnama Pablishing. [In Persian]
- Rezaei, A. (2018). *Comprehensive Comparative Dictionary of Proverbs and Wisdom (Arabic-Persian)*, 2nd edition. Tehran: University of Tehran Pablishing. [In Persian]
- Siyah, A. (2006). *Academic Dictionary (Persian to Arabic)*. 2nd edition. Tehran: Farhan Pablishing. [In Persian]
- Tabibian, H. (2005). *Farzan Persian-Arabic Dictionary*. 2nd edition. Tehran: Farzan Research and Pablishing. [In Persian]

استناد به این مقاله: نیکو، نظری، علیرضا، شهبازی، علی اصغر. (۱۴۰۳). معادل‌گزینی مقوله‌های فرهنگی بر پایه رویکرد نیومارک (مورد پژوهش: ترجمه عربی رمان «سفر» دولت آبادی). *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۴ (۳۰)، ۲۹۱-۳۲۶. doi: 10.22054/rctall.2024.77515.1713

Translation Researches in the Arabic Language and Literature is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.